

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1932 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande expropriationslagstiftning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 372, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Andersson* i Grimbo hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av gällande expropriationslagstiftning, att skifteslag i stället för inteckningshavare i vissa fall må vara berättigat att uppbära expropriationsersättning.

Beträffande de skäl, som motionären anført till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt lagen den 12 maj 1917 om expropriation meddelas expropriationsrätt av Konungen. På ansökning av den, åt vilken expropriationsrätt meddelats beträffande viss fastighet, utfärdas därefter stämning å fastighetens ägare så ock å andra ersättningsberättigade, i den mån sådana sakägare uppgivas. Såsom sakägare betraktas dock icke innehavare av fordringsinteckningar i fastigheten. Vid rätten skall företes gravationsbevis rörande fastigheten. Då målets förberedande handläggning vid rätten avslutats, skall, om ej överenskommelse angående expropriationsersättningen under vissa förutsättningar träffas, inför rätten tillsättas nämnd för bestämmande av sådan ersättning.

**Lagen om
expropria-
tion.**

Beträffande expropriationsersättningen är stadgat, att för fastighet, som exproprieras, skall erläggas löseskilling motsvarande fastighetens fulla värde. Exproprieras en del av en fastighet och lider återstoden skada eller intrång genom expropriationen eller den exproprierade delens användande, skall full ersättning därför gäldas. Uppkommer eljest genom expropriationen skada för ägaren, skall ock sådan skada fullt ersättas. Expropriationsersättningen skall bestämmas i penningar, att utgå på en gång. Expropriationsnämndens uppskattning skall, under vissa förutsättningar, fastställas av rätten.

Expropriationsersättning, som blivit fastställd av rätten, skall nedsättas hos Kungl. Maj:ts befallningshavande inom nittio dagar från det rättens utslag vunnit laga kraft. Vid nedsättningen skall den exproprierande till Kungl.

Maj:ts befallningshavande ingiva gravationsbevis rörande fastigheten samt rättens utslag med lagakraftbevis. Då expropriationsersättningen blivit inom behörig tid nedsatt, är expropriationen fullbordad och nye ägaren berättigad att genast taga fastigheten i besittning. I vissa fall, däribland vid expropriation för allmänna vägar, har den exproprierande rätt att taga marken i besittning, sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats och vissa särskilda i lagen angivna förutsättningar uppfyllts. Om den exproprierande enligt stadgande i lagen eller medgivande av fastighetens ägare tagit fastigheten i besittning utan nedsättande av expropriationsersättningen, må sakägare hos Kungl. Maj:ts befallningshavande påkalla uttagande av den sakägaren tillkommande ersättningen.

Kungl. Maj:ts befallningshavande skall utbetala nedsatta eller uttagna medel jämte därå upplupen ränta till den, som är till desamma berättigad. Besväras fastighet av sökt eller beviljad inteckning för fordran, eller kan fastighet jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för ogulden köpeskilling, skola i fråga om löseskilling för fastigheten samt, om endast en del av fastigheten exproprierats, beträffande ersättning för skada och intrång å den återstående delen, så ock angående ersättning för upplåtelse av särskild rätt till sådan fastighet, stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskilling för utmättningsvis såld fast egendom hava motsvarande tillämpning. Sammanträde för fördelningen skall hållas så snart ske kan. Kallelse till sammanträdet skall genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg med posten sändas till fastighetens ägare samt kända innehavare av fordran, som skall utgå ur ersättningen, och innehavare av annan särskild rätt till fastigheten. Då expropriation, vilken ej avsett allenast upphävande av särskild rätt, som ej är intecknad i fastigheten, blivit fullbordad, åligger det Kungl. Maj:ts befallningshavande att därom ofördröjligen göra anmälan, på landet hos domaren och i stad hos rätten. Anteckning om att fastighet exproprierats eller om särskild rätt, som genom expropriation förvärvats, skall göras i inteckningsprotokollet, på landet å nästa rättegångsdag under lagtima ting och i stad å nästa rättegångsdag för inteckningsärenden, samt införas i intecknings- eller fastighetsboken. Utfaller, då en del av intecknad fastighet eller en eller flera av gemensamt intecknade fastigheter exproprieras eller särskild rätt till intecknad fastighet genom expropriation förvärvas, vid fördelning av expropriationsersättning likvid å intecknings huvudstol, åligger det också Kungl. Maj:ts befallningshavande att därom, sedan fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, ofördröjligen göra anmälan enligt vad nyss sagts och tillika insända fördelningslängden. Enligt kungl. förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom 24 § 2 mom. skall nämligen, om vid ersättnings fördelning enligt lagen om expropriation betalning utfaller å huvudstolen av inteckning i egendom, inteckningen till motsvarande belopp vara utan verkan.

Till närmare utveckling av reglerna för expropriationsersättningens fördelning vid expropriation av allenast en del av en fastighet tillåter sig utskottet

att från proposition nr 19 till 1927 års riksdag återgiva följande uttalande i statsråd den 19 februari 1926 av dåvarande chefen för justitiedepartementet statsrådet Nothin.

Därest vid expropriation allenast en del av en fastighet tages i anspråk, skall enligt en mening expropriationsersättningen fördelas sålunda, att den inteckning, som äger den bästa förmånsrätten, först skall erhålla betalning till hela sitt belopp. Vad som därefter återstår tillägges nästa inteckning o. s. v. Enligt en annan åsikt skall fördelning av ersättningen ske som om den exproprierade delen av fastigheten och den återstående delen därav vore två gemensamt intecknade fastigheter. Ansvar för inteckningarna skall sålunda fördelas mellan dessa fastigheter efter deras värde, och då expropriationsersättningen får anses såsom köpeskilling för den exproprierade delen, erhåller varje inteckning betalning allenast för vad å den exproprierade delen belöper av inteckningen. Om sålunda den exproprierade delens värde utgör en tredjedel av hela fastighetens, skall inteckningshavaren utfå allenast en tredjedel av inteckningarnas hela belopp. Återstoden av ersättningen tillfaller ägaren.

Det sistnämnda fördelningssättet är, såsom synes, ogynnsammare för innehavarna av åtminstone de bästa inteckningarna. Det kan nämligen inträffa, att återstoden av fastigheten icke förslår till gäldande av vad å densamma belöper av inteckningarna. Av motiven till expropriationslagen synes emellertid framgå, att fördelningen skall ske på först angivet sätt. Grunden härtill är att genom expropriationen pantens värde anses försämrat, och ersättningen härför skall i första hand komma inteckningen med den bästa förmånsrätten till godo. Såsom en självständig fastighet är den exproprierade delen att betrakta först sedan expropriationen genom nedsättningen av ersättningen fullbordats. Även i praxis har detta fördelningssätt ansetts såsom det riktiga (se Nytt juridiskt arkiv 1925 s. 312).

Från samma källa tillåter sig utskottet hämta följande uttalande av statsrådet Nothin beträffande verkan av att innehavare av fordringsinteckning avstår från honom eljest tillkommande expropriationsersättning.

En fråga, som synes vara föremål för olika meningar vid fördelning av expropriationsersättning, är, huruvida en inteckningshavare kan avstå från att lyfta det belopp, som vid fördelningen utfallit å honom, och ändock bibehålla sin inteckning gällande till fulla beloppet. Då denna fråga har stor betydelse även för det förfarande, varom nu är fråga, synes densamma här böra upptagas till prövning. Svaret torde böra utfalla nekande. Avstår nämligen inteckningshavaren från vad av ersättningen å honom belöper, läser han vid senare exekutiv försäljning av återstående fastigheter mötas av invändningen, att, då han ägt erhålla betalning för viss del av inteckningen men avstått därifrån, han icke vidare kan göra inteckningen gällande för denna del. Möjligen kunde tänkas, att inteckningshavaren efter avtal med rättsägarna skulle kunna avstå från sin andel i ersättningen med bibehållande av inteckningen till hela dess värde. Denna utväg torde dock vara mindre praktisk, då för ett dylikt avtal skulle erfordras samtycke av samma rättsägare som vid en relaxation. Då lagen ej heller omnämner möjligheten av ett sådant avtals ingående inför Konungens befallningshavande, synes dess rättsliga giltighet böra ifrågasättas.

Numera är i denna fråga att märka jämväl ett i Nytt juridiskt arkiv 1930 s. 536 refererat rättsfall. Sedan en del av ett hemman exproprierats, hade ex-

propriationsersättningen lämnat tillgång till gäldande av — förutom ränta — hela huvudstolen av den enda i hemmanet meddelade inteckningen. Inteckningshavaren, som ägde fordran å — förutom ränta — ett kapitalbelopp understigande nämnda huvudstol, hade låtit hemmansägaren uppbära hela ersättningsbeloppet. I uppkommet mål rörande frågan, huruvida inteckningen blivit utan verkan och i så fall till vilket belopp, yttrade högsta domstolen, att de för fördelning tillgängliga medlen lämnade tillgång till gäldande av, förutom ogulden ränta å ifrågavarande intecknade fordran, jämväl intecknade huvudstolen i dess helhet samt att inteckningen förty vore till hela sitt belopp utan verkan.

Vid expropriation av mark, som är samfälld för flera fastigheter, skall fördelning av expropriationsersättningen äga rum mellan ägarna av dessa fastigheter, dock att, såsom vid expropriation av icke samfälld mark, eventuella innehavare av fordringsinteckningar i dessa fastigheter och vissa med dem likställda rättshavare skola i första hand njuta utdelning ur expropriationsersättningen. Ett rättsfall, som belyser tillämpningen av reglerna för ersättningens fördelning vid expropriation av samfälld mark, finnes refererat i Nytt juridiskt arkiv 1931 s. 152.

Vissa bestämmelser i andra författningar än expropriationslagen.

Till jämförelse får utskottet redogöra för innehållet i vissa andra författningar till den del det här kommer i fråga.

Lagen ang. ryttare-, soldat- och båtsmanstörps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten.

Enligt lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstörps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten gäller i huvudsak följande. Är lägenhet avsöndrad från hemman och varder, då lagfart sökes eller eljest, inför vederbörlig domstol styrkt, att lägenheten utgör område, som varit till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp anslaget, skall på ansökan av lägenhetens ägare anteckning om detta förhållande införas i lagfartsprotokollet. Underrättelse om sådan anteckning skall intagas i länskungörelserna ävensom införas i Post- och inrikes tidningar. Anmäler innehavare av inteckning i stamhemmanet senast vid det lagtima ting, som infaller näst efter sex månader från det anteckningen skedde, yrkande att inteckningen skall fortfarande besvara lägenheten, kommer denna att svara för inteckningen enligt eljest gällande allmänna regler. Underlåter däremot inteckningshavare att göra dylik anmälan, blir lägenheten fri från ansvar för inteckningen, vilken dock oavkortad gäller i återstoden av den intecknade fastigheten. Underlåtenhet att göra anmälan, som nyss sagts, får ej läggas någon till last såsom försummelse i bevakande av honom eller annan tillkommande rättighet. Styrkes inför vederbörlig domstol, att visst till hemman hörande område utgör eller utgjort ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp, får på ansökning av hemmanets ägare anteckning därom införas i lagfartsprotokollet, ändå att området ej från hemmanet avsöndrats. Har sådan anteckning skett och varder området avsöndrat, blir den avsöndrade lägenheten fri från

stamfastigheten vidlådande inteckningar, för såvitt inteckningshavaren icke gjort sådan anmälan, som förut nämnts. Vad som sålunda är föreskrivet om avsöndrad lägenhet skall äga motsvarande tillämpning beträffande område, som avstyckats till särskild fastighet enligt 19 kap. lagen om delning av jord å landet eller 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad, dock icke där stamfastigheten och det avstyckade området ännu äro i samma ägares hand. Befrielsen gäller icke blott inteckningar för fordran utan även inteckningar för rätt till avkomst, som åt någon upplåtits att till visst belopp i penningar eller varor utgå av stamhemmanet eller del därav.

Enligt lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, den s. k. ensittarlagen, har nyttjanderättshavare, som förklarats berättigad till inlösen, att inom viss tid hos Kungl. Maj:ts befallningshavande nedsätta den för området bestämda löseskillingen. Vid nedsättningen skall nyttjanderättshavaren — tidigare undantagslöst men numera med visst undantag — ingiva gravationsbevis rörande fastigheten m. m. Kungl. Maj:ts befallningshavande skall utbetala löseskillingen jämte därå upplupen ränta till den, som är därtill berättigad. Om fastigheten häftar för sökt eller beviljad inteckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån eller om den enligt 11 kap. 2 § jordabalken kan i ägarens hand häfta för fordran eller annan rättighet som nu nämnts, skola stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskillning för utmättningsvis såld fast egendom äga motsvarande tillämpning.

*Ensittar-
lagen.*

Vid 1929 års riksdag genomfördes vissa ändringar i ensittarlagen. I den kungl. proposition, nr 36, genom vilken ändringsförslagen förelades riksdagen, anförde föredragande departementschefen statsrådet Bissmark efter att bland annat hava redogjort för vissa myndigheters yttranden rörande ifrågasatta ändringar i lagen:

Då förrättningen berör ett stort antal fastigheter med olika ägare, vilket ej sällan är fallet vid inlösen av mark å socken- eller bysamfälligheter, torde anskaffandet av gravationsbevis beträffande dessa fastigheter understundom betinga en avsevärd kostnad. Visserligen äger nyttjanderättshavaren få kostnaderna för lantmåteriförrättningen, fastställande av inlöst områdes avskiljande och löseskillningens fördelning, inberäknat utgiften för gravationsbevis, bestridda av allmänna medel, för såvitt han icke äger tillgång till berörda kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget och hans familjs uppehälle. Men där nyttjanderättshavaren icke kan påräkna hjälp från det allmänna till bestridande av de med inlösningen förenade kostnaderna, är det tydligt, att han icke inlåter sig på ett dylikt företag, om det betingar utgifter, vilka icke stå i rimligt förhållande till vad han erhåller. De med ifrågavarande bestämmelser förbundna olägenheterna bliva med all säkerhet ännu mera framträdande, därest de utvidgningar av lösningsrätten, som nu föreslås, bliva förverkligade. Vill man befrämja en friköpning av ensittarlägenheter på allmänningar och annan mark, däri ett flertal äger del, synes det följaktligen nödvändigt, att kostnaderna

för friköpningen och framför allt för anskaffandet av gravationsbevis nedbringas.

Att för detta ändamål meddela bestämmelser, som ytterligare begränsa den lösen, som är stadgad för dylika bevis, har jag ansett icke böra ifrågakomma. Med hänsyn till det ofta betungande arbete och den ej sällan betydande risk, vilka äro förenade med utfärdandet av gravationsbevis, torde den därför stadgade ersättningen icke kunna anses oskäligen. Syftet synes emellertid kunna ernås på annan väg. Såsom i yttrandena erinrats, torde de bestämmelser, som i lag den 18 oktober 1907 meddelats angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorph befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten, kunna i viss mån tjäna till förebild i förevarande fall.

Otvivelaktigt föreligga nämligen beträffande dessa torp och ensittarlägenheter å samfälligheter vissa likheter, vilka kunna utgöra en utgångspunkt vid lagstiftningen. En ensittarlägenhet på en samfällighet är sålunda liksom ett icke avsöndrat knekttorp att anse såsom en oskiftad del av stamfastigheterna. Varje inteckning, som meddelats i någon av dessa fastigheter, belastar också motsvarande andel av lägenheten. Emellertid torde de flesta långivare vara okunniga om eller likgiltiga för huruvida till hemmanet hör någon dylik andel eller icke. Många sakna säkerligen ock kunskap om att en sådan lägenhet är delaktig i ansvaret för inteckningen. Alla dessa hava lämnat inteckningslån utan att påräkna någon säkerhet i lägenheten. Beloppet av dennas anpart i ansvaret för en inteckning i stamhemmanet är även i de flesta fall, då ett större antal fastigheter äga del i samfälligheten, en ren obetydlighet. Såsom i yttrandena framhållits, händer det understundom, att den på en fastighet belöpande löseskillingen utgör allenast några få kronor. En fördelning av ett dylikt ringa belopp å inteckningshavare är väsentligen ändamålslös och genom de kostnader, som äro förenade därmed, alltför betungande i förhållande till resultatet.

Med hänsyn härtill synes det mig att, liksom i fråga om knekttorp öppnats en möjlighet att på ett enklare sätt än vad eljest gäller frigöra torpet från vissa stamhemmanet besvärande inteckningar, man skulle, då fråga är om inlösen av område, som är samfällt för ett flertal fastigheter, kunna utan risk för fastighetskrediten införa ett enklare och billigare sätt för dess befriande från inteckningar i stamfastigheterna än det nu gällande.

Efter att hava närmare redogjort för innehållet i 1907 års lag och jämfört de av denna reglerade förhållandena med dem, som ensittarlagen avser, anförde departementschefen ytterligare:

Med utgångspunkt från vad nu framhållits synes en tillfredsställande lösning av förevarande spörsmål kunna vinnas, om det stadgas, att den inteckningshavare, som vill göra gällande anspråk på löseskillingen, skall någon tid före sammanträdet för fördelningen göra anmälan därom hos Konungens befallningshavande vid äventyr att han eljest eventuellt går all rätt till löseskillingen förlustig. Genom ett dylikt stadgande vinnes den fördelen, att gravationsbevis icke behöva anskaffas rörande andra fastigheter än dem, beträffande vilka anmälan göres. Då det torde vara att förutse, att inteckningshavarna i flertalet fall, varom nu är fråga, finna den ringa utdelning, som kan tillkomma dem, vara utan betydelse och således icke komma att göra gällande några anspråk, lärer en sådan lagändring böra medföra en avsevärd lättnad för ensittarna. Samtidigt synes den i tillbörlig mån tillgodose intecknings-

havarnas rätt. Den inteckningshavare, som finner inlöseningen inverka på sin inteckningssäkerhet, äger möjlighet att erhålla betalning ur löseskillingen, blott han gör anmälan därom. Anmäler inteckningshavare anspråk å löseskillingen, har Konungens befallningshavande först och främst att före sammanträdet för fördelningen gå i författning om införskaffande på nyttjanderättshavarens bekostnad av gravationsbevis rörande ifrågavarande fastighet. Fördelning av löseskillingen skall beträffande denna fastighet ske på vanligt sätt. Först skall alltså gäldas den inteckning, som äger bästa rätt, därefter den näst bästa inteckningen o. s. v. På detta sätt bör förfaras, även om någon utdelning icke kan tilläggas den inteckning, som anmälts. Det synes nämligen icke befogat att i förevarande fall frångå den gällande förmånsrättsordningen, så att en anmäld inteckning skulle gå före en inteckning, som enligt vanliga regler äger bättre rätt men vilken ej anmälts. Ej heller torde det vara lämpligt att låta frågan om fördelningen förfalla, därest det visar sig, att den anmälda fordringen icke kan ens till någon del gäldas ur löseskillingen. Detta skulle blott innebära, att löseskillingen i stället komme stamfastighetens ägare till godo. Även om någon utdelning ej tillägges den inteckningshavare, som äskat sådan, blir en fördelning av löseskillingen å andra inteckningar icke utan betydelse för honom, då han därigenom vinner ökad möjlighet att få sin fordran täckt ur stamfastigheten. Anmälan, som göres av en inteckningshavare, medför alltså enligt förslaget samma verkan för övriga inteckningshavare som om de själva gjort den. I fråga om de fastigheter, beträffande vilka någon anmälan ej skett, skola såsom redan är nämnt gravationsbevis icke anskaffas. Den del av löseskillingen för området, som belöper på en var av sagda fastigheter, skall ej fördelas å inteckningshavarna utan skall utbetalas till fastighetsägarna i den mån ej annat följer av vad jag i det följande kommer att utveckla.

Av vad jag förut anfört framgår, att lagändringen enligt min mening endast bör avse sådana fall, då inlösen sker av mark å samfällighet, däri ett större antal fastigheter äga del. I överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande sättet för kallande av delägare i samfällighet har fördenskuil för tillämpligheten av nu omförmälda bestämmelser om löseskillingens fördelning uppställts den betingelse, att den inlösta marken skall hava varit samfälld för flera än tio fastigheter med olika ägare.

I likhet med vad den förut nämnda lagen den 18 oktober 1907 stadgar har i förslaget intagits bestämmelse, att underlåtenhet att på grund av inteckning framställa anspråk å löseskillingen icke må uti nu ifrågavarande fall läggas någon till last såsom försummelse i bevakandet av honom eller annan tillkommande rättighet.

För vinnandet av det syfte, som med denna lagändring avses, erfordras jämväl, att bestämmelserna i 6 och 14 §§ om avsändandet av särskilda kallelsebrev till inteckningshavare eftergivnas i förevarande fall. Detta synes kunna ske utan något men för inteckningshavarna, därest underrättelse om förhållande, som i nämnda lagrum avses, bringas till allmänhetens kännedom genom kungörelse i Post- och inrikes tidningar och tidning inom orten. Jag erinrar, att liknande kungörelsesätt ansetts vara till fyllest, då fråga är om knekttorps befriande från ansvar för inteckningar i stamfastigheten. I överensstämmelse härmed hava vissa jämkningar vidtagits i 6 och 14 §§ ensittarlagen.

I detta sammanhang synes mig böra tagas under överbägande, huruvida ej en ytterligare lättnad vid fördelningen av löseskillingen står att vinna. Då ett stort antal fastigheter hava del i den mark, som löses, kommer, såsom jag

redan antytt, av det relativt ringa belopp, som löseskillingen merendels utgör, att belöpa allenast en obetydlig summa å varje delägare. Därest de lättnader i lösningsförfarandet jag förordat bliva genomförda, torde anledning vara att antaga, att dylika fall bliva ganska vanliga. Att fördela en löseskillning, som kanske icke uppgår till 500 kronor, å ett tusental delägare — ett fall, vilket ingalunda är otänkbart exempelvis i Dalarna — är uppenbarligen en alltför omständlig procedur i förhållande till vad varje delägare därigenom erhåller. Härtill kommer, att det understundom möter stora svårigheter att utreda äganderättsförhållandena och envar delägars andel i samfälligheten. Enligt min uppfattning länder det delägarna i en samfällighet till större fördel, om löseskillingen för ett inlöst område på samfälligheten i sin helhet användes eller reserveras för något ändamål, som kan befrämja samfällighetens nytta t. ex. för skogsodling eller dylikt, än om varje enskild delägare erhåller en andel därav, som törhända endast kan räknas i ören. Med utgångspunkt härifrån har jag ansett mig böra föreslå sådan jämkning i lagen, att jämväl löseskillingens fördelning på de särskilda delägarna göres beroende av att yrkande därom framställles. Väckes alltså varken av inteckningshavare eller någon av delägarna anspråk på löseskillingen, skall fördelning därav ej äga rum, utan löseskillingen av länsstyrelsen tillhandahållas delägarna för samfällad räkning. Dessa hava alltså att sammankomma och besluta om dispositionen av beloppet. Genom lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter är möjlighet beredd för delägarna att, i den mån så erfordras, ordna förvaltningen av samfälligheten.

Ehuruvel det med visst fog kan ifrågasättas, att den nu förordade bestämmelsens tillämplighet begränsas till sådana fall, då delägarnas antal är mycket stort, har jag likväl ansett det bidra till enkelhet och reda, därest förutsättningarna bliva desamma, som enligt förslaget skola gälla beträffande det förenklade kallelsesättet och inteckningshavares rätt till löseskillingen, nämligen att fråga är om mark, som är samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare.

För att fördelning i fall, som nu avses, skall äga rum, bör delägare påkalla sådan senast vid det sammanträde, som länsstyrelsen utlyst för detta ändamål. I kallelsen och kungörelsen rörande sammanträdet bör erinras härom.

Det genom propositionen framlagda förslaget ledde till lag den 5 april 1929. I ensittarlagen infördes en bestämmelse, att om inlösen avser mark, som är samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, nyttjanderättshavaren ej skall vara pliktig att ingiva gravationsbevis till Kungl. Maj:ts befallningshavande. Om i sådant fall för löseskillingens fördelning erfordras att äga tillgång till dylik handling, må den anskaffas på nyttjanderättshavarens bekostnad. För nämnda fall infördes också en förenkling i kallelse- och kungörelseförfarandet. Vidare infördes i lagen särskilda bestämmelser angående fördelning av löseskillingen i nämnda fall. Om marken är samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, skall sålunda numera betalning ur löseskillingen icke tilläggas innehavare av fordran eller rättighet, för vilken någon av fastigheterna häftar, med mindre denne eller annan sådan rättägande i den fastigheten senast å åttonde dagen före fördelningssammanträdet skriftligen framställt anspråk därpå hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Underlåtenhet att väcka dylikt anspråk må ej läggas någon till last såsom försummelse i beva-

kande av honom eller annan tillkommande rättighet. Framställes ej sådant anspråk och påyrkar ej heller någon av delägarna i marken senast vid sammanträdet fördelning av löseskillingen, skall densamma tillhandahållas delägarna för samfällad räkning. Göra ej dessa inom tio år från sammanträdet anspråk på löseskillingen, må densamma lyftas av nyttjanderättshavaren, såframt denne för sådant ändamål anmäler sig hos Kungl. Maj:ts befallningshavande under elfte året efter sammanträdet. Sker ej sådan anmälan, tillfaller beloppet kronan. Erinran om vad sålunda stadgats skall i fall, varom nu är fråga, intagas i kallelse och kungörelse.

Enligt lagen den 29 maj 1931 om avstyckat eller avsöndrat områdes befriande från ansvar för inteckning i stamfastighet gäller, att ifall område, som avstyckats till särskild fastighet enligt 19 kap. lagen om delning av jord å landet eller 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad, besväras av inteckning i stamfastighet för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån, det avstyckade områdes ansvar för sådan inteckning kan begränsas eller avlösas under vissa förutsättningar. Om det avstyckade området utgöres av mark, som varit samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, uppställas av lagen allenast den förutsättningen, att området överlåtits till annan. Har ägare av avstyckat område berättigats avlösa områdes inteckningsansvar och vill han verkställa sådan avlösning, skall han hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet nedsätta ett av rätten bestämt belopp. I fråga om utbetalning av det nedsatta beloppet jämte därå upplupen ränta äga stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskillning för utmätningsvis såld fast egendom motsvarande tillämpning. Vad sålunda stadgats i avseende å avstyckat område skall äga motsvarande tillämpning å område, som av mark, samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, utlagts till tomt eller tomtedel och jämlikt 1 kap. 3 § lagen om fastighetsbildning i stad är att anse såsom avstyckat. Beträffande område, som avstyckats från avsöndrad lägenhet eller avstyckat område, gälla under vissa förutsättningar allenast reglerna om begränsning av inteckningsansvaret.

Lagen om avstyckat eller avsöndrat områdes befriande från ansvar för inteckning i stamfastighet.

Besväras område, som av mark, samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, avstyckats enligt 19 kap. lagen om delning av jord å landet eller 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad, av inteckning i stamfastighet för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån, kan det avstyckade området, där det överlåtits till annan, bliva föremål för ett kungörelseförfarande för dess befriande från ansvar för sådan inteckning, såframt omständigheterna utgöra grund för antagande, att inteckningshavares säkerhet icke därigenom avsevärt minskas. Beträffande detta förenklade förfarande för samfällad marks befriande från inteckningsansvar anfördes i en under förarbetena till lagen inom justitiedepartementet utarbetad, i proposition nr 3 till 1931 års riksdag intagen promemoria bland annat följande:

I en inom första kammaren väckt motion (nr 50) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till 1929 års riksdag med förslag till lag om begränsning eller avlösning av avstyckat områdes inteckningsansvar hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida reglerna i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten kunde göras tillämpliga även i sådana fall, då fastighet bildats genom utbrytning av mark, som varit samfällad för flera fastigheter. Och en annan motion inom samma kammare (nr 51) avsåg likaledes utredning av frågan i vad mån jordområde, som utgjort samfällad mark, kunde vinna lättnad eller minskning i områdets inteckningsansvar. I anledning av dessa motioner — vari berördes ett inom justitiedepartementet redan väckt spörsmål — yttrade första lagutskottet (i utlåtandet nr 31), att utan tvivel behov ej sällan föreläge att på ett enkelt sätt kunna erhålla begränsning eller avlösning av sådan fastighets inteckningsansvar, som helt eller delvis bestode av förut samfällad mark, och utskottet sade sig dela motionärernas uppfattning, att en lagändring för tillgodoseende av detta behov såvitt möjligt borde komma till stånd. Emellertid hänvisade utskottet till att denna fråga var uppmärksammas inom justitiedepartementet. Enär anledning föreläge till antagande, att frågan med det snaraste komme att göras till föremål för undersökning, ansåg utskottet ej nödigt, att riksdagen avläte en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Utskottet framhöll dock angelägenheten av att utredningsarbetet bedreves skyndsamt, så att förslag i ämnet kunde framläggas för riksdagen inom den närmaste framtiden. Att undersökningen jämväl komme att avse frågan, huruvida det i 1907 års ryttartorpslag föreskrivna förfarandet här skulle komma till användning, fann utskottet tydligt.

I fråga om inteckning i fastighet, till vilken hör andel i mark, samfällad för denna och andra fastigheter, må till en början erinras, att i allmänhet denna andel är av föga betydelse vid säkerhetens bedömande. Inteckningshavaren torde i själva verket knappast taga den i beräkning. I detta avseende framhöll sålunda chefen för justitiedepartementet i samband med viss ändring, som år 1929 vidtagits i ensittarlagen (se prop. nr 36 till 1929 års riksdag), att de flesta långivare torde vara okunniga om eller likgiltiga för huruvida till ett hemman hör dylik andel eller ej, att många för övrigt sakna kunskap om att inteckning, som meddelats i någon av de fastigheter, till vilka samfälligheten hör, belastar också motsvarande andel av ett område, som fränskiljes denna, samt att beloppet av anparten i ansvaret för sådan inteckning i de flesta fall, då ett större antal fastigheter äga del i samfälligheten, utgör en ren obetydlighet, ofta några få kronor.

Att vid ovan angivna förhållanden erhålla vederbörande rättsägares samtycke till dödning av inteckningen, såvitt den besvärar andelen, kan i och för sig knappast möta hinder. De svårigheter, som det oaktat i praktiken äro förenade med dylik relaxation, bero sålunda i regeln blott på den mängd av medgivanden från olika rättsägare, som måste införskaffas, särskilt där fastighet, vartill hör del i samfälligheten, är gemensamt intecknad med annan fastighet. Ju större antalet av de fastigheter är, som hava del i samfälligheten, desto mera ökas ock svårigheterna. I mån av ökningen i fastigheternas antal stärkes å andra sidan skälet för antagande att vederbörande rättsägare ej skulle undandraga sig att lämna erforderligt samtycke.

Det föreligger således anledning att undersöka, om ej i dessa fall befrielse kan vinnas på ett enklare sätt. Även om möjligheten att vinna avlösning av in-

teckningsansvaret innebär en betydande lättnad i jämförelse med de vanliga reglerna för relaxation, är avlösningen naturligen ändå i följd av det därmed förknippade värderingsförfarandet jämte nedsättning av ansvarssumman och den fördelning mellan inteckningshavarna förenad med en viss omgång och kostnad jämte ej obetydligt besvär särskilt för länsstyrelserna. Härtill kommer olägenheten för områdets ägare, där han ej får disponera köpeskillingen för nedsättningens fullgörande utan måste på annat sätt anskaffa medel, som för sådant ändamål erfordras. Och slutligen är det i förevarande fall, där in-teckningshavaren egentligen aldrig har räknat med någon säkerhet i samfälligheten, angeläget att finna en utväg, varigenom området frigöres från sitt ansvar utan att därför en motsvarande avkortning sker av in-teckningsbeloppet, såvitt rör återstoden av in-tecknade fastigheten.

I avseende härå må erinras om det preklusionsförfarande, som stadgas i den redan av riksdagen berörda 1907 års lag angående ryttartorp m. m. Enligt nämnda lag kan beträffande ett visst jordområde på ansökan av ägaren anteckning ske i lagfartsprotokollet, att det varit anslaget till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp. Efter sådan anteckning, som ex officio skall tillkännagivas i länskungörelserna och i allmänna tidningarna, är området, där det överlåtits till annan och avsöndrats eller avstyckats till särskild fastighet, fritt från ansvar för sådan in-teckning i stamfastigheten, beträffande vilken någon rättsägare ej sist vid det lagtima ting, som infaller näst efter sex månader från anteckningen, till in-teckningsprotokollet anmält yrkande, att den in-teckningen skall undantagas från befrielsen.

Väl torde samma förfarande icke låta sig utan vidare användas jämväl i nu avsedda fall. Anteckning exempelvis därom, att ett avstyckat område utgjort samfällighet för vissa fastigheter, läser desto mindre kunna ifrågakomma, som förhållandet torde framgå redan av de i protokollet och lagfartsboken gjorda anteckningarna angående fångtet. Även av andra skäl torde vara lämpligt föreskriva ansökan hos rätten om in-teckningsbefrielse såsom utgångspunkt för ett kungörelseförfarande. Kungörelsen bör innehålla en anmaning till rättsägare, som vill bestrida ansökningen, att inom viss tid göra anmälan därom hos rätten. Verkan av bestridande bör bli att området fortfarande skall häfta för in-teckning, med avseende varå ansökningen bestritts, ävensom för övriga in-teckningar i den eller de fastigheter, som besväras av samma in-teckning. Befrielsen bör sålunda gälla allenast ansvar för in-teckning i fastighet, som icke efter vad nu sagts beröres av de gjorda anmälningarna. Bestridandets verkan utöver den in-teckning, för vilken det avgivits, bero på omständigheter, som skola angivas i specialmotiveringen.

Det nu skisserade preklusionsförfarandet bör med hänsyn till de synpunkter, som ligga till grund för detsamma, icke göras tillämpligt i andra fall än då område avstyckats från mark samfällad för ett större antal fastigheter. Vilket antal härvid bör föreskrivas, kan vara föremål för delade meningar. Under liknande förhållanden har gränsen »flera än tio fastigheter» kommit till användning inom andra delar av lagstiftningen, exempelvis vid den ändring i ensittarlagen, som genomfördes år 1929. Lämpligt torde vara att intill dess erfarenhet vunnits här föreskriva samma gräns. Då huvudfastigheterna äro flera än tio läser i allmänhet kunna antagas, att den andel av det avstyckade området, som belöper å en av huvudfastigheterna, saknar betydelse såsom förstärkning av vederbörande in-teckningshavares säkerhet. Å andra sidan torde relaxation i vanlig ordning i området icke kunna genomföras utan stora svårigheter. Äro huvudfastigheterna tio eller därunder är berörda presumption mindre stark, varjämte relaxation under sådan förutsättning lättare kan åvägabringas. Vi-

dare bör för preklusionsförfarandets tillämplighet fordras att det avstyckade området av samfällighetens ägare överlåtits å annan. Innan överlåtelse ägt rum torde i allmänhet ej förefinnas något behov att frigöra området från inteckningar. Samma villkor är i 1929 års lag uppställt för erhållande av begränsning eller avlösning av avstyckat områdes inteckningsansvar.

Genom det preklusionsförfarande, som i 1907 års lag föreskrivits, kan befrielse vinnas från inteckning för fordran ävensom, beträffande inteckning för rätt till avkomst eller annan förmån, det skadestånd, vartill rättighetens innehavare må vara berättigad. I fall, varom nu är fråga, torde befrielsen lämpligen böra avse fordran eller rätt till avkomst eller annan förmån, som besvärar stamfastighet på grund av inteckning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken. Att utsträcka befrielsen till övriga intecknade rättigheter torde ej vara rådligt. Intecknad nyttjanderätt eller servitutsrätt kan ju vidlåda just det område som skall befrias. Att då låta inteckningens bestånd bero av att innehavaren uppmärksammar kungörelsen och på grund därav blir i tillfälle att bevaka sin rätt synes ej vara lämpligt.

I vissa av de yttranden, som med anledning av remiss avgåvos över de till promemorian hörande lagförslagen, ifrågasattes, huruvida förutsättningen att marken skulle vara samfällad för flera än tio fastigheter vore tillräcklig för att tillgodose inteckningshavarnas säkerhet, och i stället föreslogs såsom förutsättning, att värdet å den samfällda marken skulle visas utgöra allenast en viss del av stamfastigheternas sammanlagda värde. Föredragande departementschefen statsrådet Bissmark uttalade med anledning därav i propositionen:

I sakens natur ligger, att ett preklusionsförfarande av den art, varom här är fråga, för inteckningshavaren ej är lika betryggande som ett förfarande, vari varje inteckningshavare är tillförsäkrad personlig underrättelse om sökt befrielse. Då sistnämnda förfarande är uteslutet redan av den grund, att lagen i praktiken ej skulle medföra den nytta, som med densamma avsetts, gäller frågan närmast på vad sätt man vid preklusionsförfarandets genomförande skall kunna behörigen tillvarataga inteckningshavarnas intressen. Att såsom lantmäteristyrelsen föreslagit stadga, att den å envar stamfastighet belöpande andel av det avstyckade området icke må hava högre värde än en viss bråkdel av stamfastighetens värde är väl i och för sig tänkbart. Men bortsett från svårigheten att finna en lämpligt avvägd relation bleve förfarandet varken enkelt eller billigt. Utredning finge sålunda förebringas angående områdets värde samt värdet av envar av de stamfastigheter, som vore intecknade. Här för erfordrades till en början bevis, huruvida någon fastighet vore gravationsfri, och vidare bevis, huru stor andel av området belöpte å var och en av de fastigheter, som vore graverade. Då särskilda taxeringsvärden måhända ej alltid föreläge, kunde särskild värdering beträffande en eller flera egendomar bliva nödig. Mot ett stadgande i den av lantmäteristyrelsen angivna riktningen skulle ock kunna invändas, att rätten ofta redan av de ingivna handlingarna skulle kunna se, att förlust icke kunde tillskyndas någon inteckningshavare genom områdets frigörande från ansvar. Uppenbarligen måste för sådant fall det mera omständliga förfarandet synas överflödigt. Å andra sidan skulle rätten ofta nödgas igångsätta nämnda förfarande, oaktat rätten enligt vad den kunnat inhämta av handlingarna måste inse, att områdets befrielse skulle medföra fara för förlust för inteckningshavare. Vad angår den av fastighetsregisterkommis-

sionen ifrågasatta anordningen att från lagens tillämpningsområde undantaga sådan samfällad mark, som icke vid jorddelningsförrättning avsatts för gemensamt ändamål, skulle inteckningshavaren icke därigenom vara tillräckligt skyddad. Såsom kommissionen påpekat torde även en vid jorddelningsförrättning avsatt samfällighet kunna hava ett måhända ej alldeles obetydligt värde. I själva verket lär den i det utremitterade förslaget uppställda förutsättningen, att den mark, varifrån avstyckning skett, skall vara samfälld för flera än tio fastigheter, i allmänhet verka så, att från preklusionsförfarandet uteslutas fall, då fara för förlust genom områdets frigörande uppkommer för inteckningshavaren. Jag förutsätter därvid, att fastigheterna hava skilda ägare, varom jag låtit upptaga föreskrift. Men därav följer uppenbarligen icke, att ej området, ändå att det avstyckats från dylik samfällighet, någon gång kan hava betydelse för inteckningshavaren till förstärkande av hans säkerhet. Såsom exempel har nämnts, att området utgöres av ett strömfall, ett strandområde med tillhörande rätt till vatten, skogsmark eller av mark inom stadsplanelagt område, som får bebyggas. Huru här en avgränsning lämpligen skall ske till förekommande å ena sidan att inteckningshavares intressen trädas för nära, å andra sidan att sådana regler uppställas att lagen i praktiken blir svårtillämplig och föga användbar, är vanskligt att avgöra. Att från lagens tillämpning avskära vissa bestämda fall, har visat sig omöjligt. Enda utvägen har synts vara att lita till domstolens förmåga att på grund av tillgängliga handlingar och i övrigt lämnade upplysningar bilda sig en mening, huruvida i det konkreta fallet anledning är att antaga, att inteckningshavares säkerhet genom det avstyckade områdets befriande från inteckningsansvar märkligen minskas. En liknande säkerhetsbestämmelse hade upptagits i det under hösten 1928 till lagrådet remitterade förslaget, som låg till grund för 1929 års lag om begränsning eller avlösning. Väl fick bestämmelsen sedermera efter lagrådets hemställan utgå. De betänkligheter, som inom lagrådet då framfördes mot ett dylikt stadgande, synas dock knappast behöva möta här. Dels blir nämligen nu bestämmelsens räckvidd så till vida avsevärt begränsad, som lagen endast avhandlar avstyckad mark, samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, dels äro de faktorer, som äro bestämmande för bedömandet av den fråga, det här gäller, mindre svåröverskådliga, dels slutligen är på förevarande område behovet av en allmän prövningsrätt i domstolens hand långt större.

Det är redan nämnt, att de bestämmelser, som intogos i lagen angående inteckningsansvars upphörande efter kungörelse, gällde område, som av mark, samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, avstyckats enligt 19 kap. lagen om delning av jord å landet eller 5 kap. lagen om fastighetsbildning i stad. Ifall sådant område besväras av inteckning i stamfastighet för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån, kan området, där det överlåtits till annan, enligt lagen göras till föremål för ett förfarande, som avser att befria detsamma från ansvar för sådan inteckning, såframt omständigheterna utgöra grund för antagande att inteckningshavares säkerhet icke därigenom avsevärt minskas.

Vill ägare av avstyckat område utverka områdets befriande från inteckningsansvar, skall han göra ansökan därom hos rätten i den ort, där området ligger, samt visa, dels att lagfart sökts å fånget, dels, där området avstyckats till sär-

skild fastighet, att fastställelse å avstyckningen meddelats genom beslut, som vunnit laga kraft, eller, där området avstyckats för sammanläggning med annan fastighet, att förrättningen avslutats. Om ansökningen skall anteckning göras i intecknings- eller fastighetsboken. Möter ej på grund av nu nämnda stadganden hinder mot ansökningen, utfärdar rätten kungörelse om densamma. Kungörelsen skall innehålla att, om någon, vilkens rätt kan vara beroende av ansökningen, vill bestrida densamma, han har att vid talans förlust göra anmälan därom hos rätten sist å den rättegångsdag för inteckningsärenden, som infaller näst efter sex månader, sedan kungörelsen utfärdats, samt därvid uppgiva den eller de inteckningar, med avseende å vilka ansökningen bestrides. Domaren eller rätten har att ofördröjligen låta kungörelsen införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten samt uppläsas i kyrkan i den församling, där området ligger, och anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen.

Underlåtenhet att bestrida ansökningen må ej läggas någon till last såsom försummelse i bevakande av honom eller annan tillkommande rättighet.

Har ej ansökningen inom den i kungörelsen angivna tiden bestritts, skall området ej vidare vara besvärat av inteckning i stamfastighet för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån. Bestrides däremot ansökningen, häftar området fortfarande för inteckning, med avseende varå ansökningen bestritts, ävensom för övriga inteckningar i den eller de stamfastigheter, som besväras av samma inteckning. Inteckning, för vilken området icke längre skall häfta, gäller oavkortad i återstoden av intecknad fastighet. Är fråga om avstyckning för sammanläggning med annan fastighet, gäller befrielsen från intekningsansvar under förutsättning, att sammanläggningen kommer till stånd. Där till följd av sammanläggning inteckning i området kommit att gälla i hela den nybildade fastigheten, skall befrielsen avse denna. Med tillämpning av vad nu sagts fastställer rätten, i vilken mån området fortfarande häftar för inteckning i stamfastighet. Anteckning därom skall göras i intecknings- eller fastighetsboken.

Vad sålunda stadgas i avseende å avstyckat område skall äga motsvarande tillämpning å lägenhet, som genom avsöndring för alltid upplåtits av mark, samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare. Samma bestämmelser gälla i fråga om område, som av mark, samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, utlagts till tomt eller tomtedel och jämlikt 1 kap. 3 § lagen om fastighetsbildning i stad är att anse såsom avstyckat.

Vad i lagen är stadgat med avseende å inteckning gäller jämväl fordran eller rätt till avkomst eller annan förmån, för vilken stamfastighet jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken häftar.

*Gruvestad-
gan m. fl.
författ-
ningar.*

Det må erinras därom, att i gruvestadgan den 16 maj 1884 31 §, vattenlagen den 28 juni 1918 9 kap. 69 §, lagen den 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan 60 § och lagen den 8 april 1927 om intekningshavares

rätt till betalning ur ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal, 2 § finnas bestämmelser om fördelning av ersättning, vilka väsentligen hänvisa till stadgandena om fördelning av köpeskillning för utmättningsvis såld fast egendom. Indirekt hänvisar även lagen den 19 juni 1919 om flottning i allmän flottled, 13 §, till dessa stadganden.

Det synes utskottet otvivelaktigt, att den i expropriationslagen föreskrivna ordningen för fördelning av expropriationsersättning under vissa omständigheter kan medföra avsevärda olägenheter. Utskottet syftar på de i motionen berörda fall, då expropriationen avser mark, som är samfällad för ett stort antal fastigheter. Skyldigheten att anskaffa gravationsbevis för samtliga de fastigheter, vilka hava del i det exproprierade området, kan i dessa fall åsamka den exproprierande betydande kostnader. För vederbörande myndighet, på landet domhavanden, är i dylika fall utfärdandet av erforderligt antal gravationsbevis ett stundom betungande och för de löpande sysslorna hinderligt arbete. Likaledes kan själva fördelningsförfarandet i de nu åsyftade fallen vara synnerligen tidsödande och krävande för personalen inom länsstyrelserna.

De kostnader och det arbete, som nedläggas på att åstadkomma en lagenlig fördelning av expropriationsersättningen, synas emellertid icke alltid uppvägas av däremot svarande resultat. För innehavare av fordringsinteckningar är det ofta olägligt att erhålla avbetalning å huvudstolen av den intecknade fordringen, därest den efter expropriationen återstående delen av det intecknade erbjuder fullt betryggande säkerhet för fordringen i dess helhet. Sådant fall kan lätt inträffa om den andel av expropriationsersättningen, som belöper å en ifrågasvarande intecknad fastighet, utgör ett ringa belopp. Över huvud torde kunna påstås, att i de fall, i vilka ett stort antal fastigheter hava del i det exproprierade området och expropriationsersättningen icke uppgår till ett högt belopp, de, som i första hand äga rätt till andel i expropriationsersättningen, nämligen innehavarna av fordringsinteckningar i fastigheterna, ofta stå likgiltiga inför utsikten att erhålla betalning vid fördelning av ersättningen eller hysa önskan att icke behöva mottaga dylik avbetalning.

Såsom framgår av den ovan i detta utlåtande lämnade redogörelsen hava beträffande den s. k. ensittarlagen förhållanden motsvarande de nu antydda trätt i dagen och föranlett vissa lagändringar. Om den mark, som enligt ensittarlagen löses, är samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, skall betalning ur löseskillingen icke tilläggas innehavare av fordran eller rättighet, för vilken någon av fastigheterna häftar, med mindre denne eller annan sådan rättsägare i den fastigheten inom viss tid framställt anspråk därpå hos Kungl. Maj:ts befallningshavande. Om anspråk ej framställes inom den angivna tiden och ej heller någon av delägarna i marken senast vid sammanträdet för fördelning av löseskillingen påyrkar fördelning av denna, skall den tillhandahållas delägarna för samfällad räkning, och dessa hava att inom tio år göra anspråk på densamma. De ovan återgivna skäl, som vid tillkomsten av dessa ändringar i ensittarlagen anfördes av föredragande departementschefen, synas utskottet till

Utskottet.

väsentliga delar vara tillämpliga jämväl på fall av expropriation enligt expropriationslagen, för så framt expropriationen avser allenast ett obetydligt område.

Vad beträffar de betänkligheter mot att för expropriationslagens del införa ett förenklat förfarande liknande det numera för nämnda fall i ensittarlagen stadgade, som kunna ligga i farhågor för att innehavare av fordringsinteckningar och med dem likställda rättsägare skulle bli utsatta för rättsförlust, må erinras om lagen den 29 maj 1931 om avstyckat eller avsöndrat områdes befriande från ansvar för inteckning i stamfastighet. Enligt denna lag gäller, att område, som avstyckats från mark, samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, genom ett kungörelseförfarande kan bli befriat från ansvar för fordringsinteckningar i stamfastigheterna, såframt omständigheterna utgöra grund för antagande, att inteckningshavares säkerhet icke därigenom avsevärt minskas. Det tillkommer enligt lagen domstol att avgöra, huruvida sådana omständigheter föreligga. Genom att domstols medverkan alltid kräves för expropriation, är en förutsättning för handen för att i expropriationslagen upptaga enahanda villkor för ett förenklat förfarande.

Vid överbäggande av de nu anförda omständigheterna finner utskottet skäl att förorda en utredning angående möjliga förenklingar av förfarandet för expropriationsersättnings fördelning vid expropriation med avseende å mark, som är samfällad för ett flertal fastigheter. Givet är, att vid utredningen bör iakttagas att rättsägarnas rätt icke får äventyras. I den mån beträffande andra lagar än expropriationslagen föreligga spörsmål av nu ifrågavarande slag, synes utredningen böra avse även dessa lagar.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt nu gällande regler om fördelning av expropriationsersättning ävensom de andra regler om ersättningsfördelning, som kunna komma i fråga, må kunna förenklas i vad de avse ersättning beträffande mark, som är samfällad för ett flertal fastigheter, samt för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kan föranleda.

Stockholm den 22 april 1932.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Geijer**, *Norman* och *P. Sandström*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Johanson* i Hallagården*, *Olovson* i Västerås, *Aronson**, *Sandström* i Nyland, *Björnberg**, *Ljung* och *Isacsson*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.